PROJEKTOVÁNÍ EL. DISTRIBUČNÍCH SÍTÍ

Metoda váženého součtu - WSA (téma 5.)

! STUDIJNÍ CÍLE

- Umět sestavit kriteriální matici a na jejím základě pak normalizovanou kriteriální matici
- Porozumět výpočetnímu principu metody a jejímu postupu na základě předvedeného příkladu

KLÍČOVÁ SLOVA

- Vícekriteriální rozhodovací analýza (multikriteriální analýza), kriteriální matice, normalizovaná kriteriální matice, vektor vah kriterií, maximalizační a minimalizační kriterium, maximalizace užitku, vážený součet

ČAS POTŘEBNÝ KE STUDIU

60 minut

TEXT K PROSTUDOVÁNÍ

Metoda váženého součtu - WSA

Metoda váženého součtu vychází z principu maximalizace užitku, dopouští se však zjednodušení v tom, že předpokládá pouze lineární funkci užitku.

Nejprve vytvoříme normalizovanou kriteriální matici $R=(r_{ij})$, jejíž prvky získáme z kriteriální matice $Y=(y_{ij})$, viz. (1) – téma č.4, pomocí transformačního vzorce (3)

$$r_{ij} = \frac{Y_{ij} - D_j}{H_j - D_j} \qquad \textbf{(3)}$$

Tato matice již představuje matici hodnot užitku z *i*-té varianty podle *j*-tého kritéria. Podle vzorce (3) lineárně transformujeme kriteriální hodnoty tak, že $r_{ij} \in \langle 0,1 \rangle$, D_j odpovídá minimální hodnota kritéria ve sloupci *j* a H_j odpovídá maximální hodnota kritéria ve sloupci *j*.

Vztah (3) se používá v případě, že kritérium v daném sloupci *j* je považováno za maximalizační. Pro případ minimalizačního kritéria lze provést normalizaci takového sloupce v matici přímo použitím vztahu (4)

$$r_{ij} = \frac{H_j - Y_{ij}}{H_j - D_j} \qquad \textbf{(4)}$$

Pokud chceme mít všechna kritéria v kriteriální matici jako maximalizační ještě před provedením standardizace (normalizace) matice, přepočteme prvky v takovémto sloupci podle vztahu (5)

$$Y_{ij-\max} = H_{j-\min} - Y_{ij-\min}, \qquad i = 1,2,\ldots,p \qquad \textbf{(5)}$$

tedy od stávajícího největšího prvku (maxima) $H_{j\text{-}min}$ v daném sloupci postupně odečteme všechny ostatní prvky a tím převedeme sloupec s minimalizačním kritériem na maximalizační. Tento převod je však ve vztahu (4) již zanesen a většina výpočetních programů s touto možností počítá.

Při použití aditivního tvaru vícekriteriální funkce užitku je pak užitek varianty a_i roven

$$u(a_i) = \sum_{j=1}^{k} v_j \cdot r_{ij} \qquad \textbf{(6)}$$

Varianta, která dosáhne maximální hodnoty užitku je vybrána jako „nejlepší“, případně je možno uspořádat varianty podle klesající hodnoty užitku.

Příklad na metodu váženého součtu - WSA

Pro názornost zde naznačíme ukázkový příklad využití multikriteriální analýzy při rozhodování. Předpokládejme situaci, že se uvažuje o výstavbě vodní elektrárny k dispozici je šest variant umístění stavby : a_1, a_2, a_3, a_4, a_5, a_6, které se hodnotí podle šesti kritérií:

- Kritérium f_1 - počet pracovních sil (min)
- Kritérium f_2 - výkon v MW (max),
- Kritérium f_3 - investiční náklady v mld. Kč (min),
- Kritérium f_4 - provozní náklady v mil. Kč (min),
- Kritérium f_5 - počet evakuovaných obcí při výstavbě (min),
- Kritérium f_6 - stupeň spolehlivosti provozu v bodové stupnici (max)

Předpokládejme, že jsme získali *vektor vah kritérií*: $v=(v(f_1), v(f_2), v(f_3), v(f_4), v(f_5), v(f_6)) = (0{,}07; 0{,}24; 0{,}33; 0{,}19; 0{,}09; 0{,}08)$. Součet vah všech kritérií se pochopitelně rovná 100%, resp. 1,0.

Výchozí *kriteriální matice Y* pro jednotlivé vstupní varianty vypadá například následovně:

$$\begin{array}{c} \\ a_1 \\ a_2 \\ a_3 \\ a_4 \\ a_5 \\ a_6 \end{array} \begin{array}{c} \begin{array}{cccccc} f_1 & f_2 & f_3 & f_4 & f_5 & f_6 \end{array} \\ \begin{bmatrix} 80 & 90 & 6 & 5{,}4 & 8{,}0 & 5 \\ 65 & 58 & 2 & 9{,}7 & 1{,}0 & 1 \\ 83 & 60 & 4 & 7{,}2 & 4{,}0 & 7 \\ 40 & 80 & 10 & 7{,}5 & 7{,}0 & 10 \\ 52 & 72 & 6 & 2{,}0 & 3{,}0 & 8 \\ 94 & 96 & 7 & 3{,}6 & 5{,}0 & 6 \end{bmatrix} \end{array} \qquad \textbf{(7)}$$

Provedeme úpravu kriteriální matice na tvar, kdy všechna kritéria budou maximalizační (max).

Pro minimalizační kritéria určíme nejhorší hodnoty: f_1-*94*, f_3-*10*, f_4-*9,7*, f_5-*8*.

Od těchto hodnot odečteme kriteriální hodnoty dané varianty a převedeme tak dle vztahu (5) všechna minimalizační kritéria na maximalizační. Získáme tak matici ve tvaru:

$$\begin{array}{c} \\ a_1 \\ a_2 \\ a_3 \\ a_4 \\ a_5 \\ a_6 \end{array} \begin{array}{c} \begin{array}{cccccc} f_1 & f_2 & f_3 & f_4 & f_5 & f_6 \end{array} \\ \begin{bmatrix} 14 & 90 & 4 & 4{,}3 & 0 & 5 \\ 29 & 58 & 8 & 0 & 7 & 1 \\ 11 & 60 & 6 & 2{,}5 & 6 & 7 \\ 54 & 80 & 0 & 2{,}2 & 1 & 10 \\ 42 & 72 & 4 & 7{,}7 & 5 & 8 \\ 0 & 96 & 3 & 6{,}1 & 3 & 6 \end{bmatrix} \end{array} \qquad \textbf{(8)}$$

Dále určíme maximální *H* a minimální *D* hodnoty z každého sloupce *j*:

$H = (54; 96; 8; 7{,}7; 7; 10)$
$D = (0; 58; 0; 0; 0; 0; 1)$

Dále pomocí transformačního vzorce (3) vytvoříme normalizovanou kriteriální matici jejíž prvky vyjadřují hodnoty užitku dané varianty podle určitého kritéria. Předpokládejme, že jsme získali vektor vah kritérií: $\mathrm{v} = (0{,}07; 0{,}24; 0{,}33; 0{,}19; 0{,}09; 0{,}08)$

$$\begin{bmatrix} 0{,}26 & 0{,}84 & 0{,}5 & 0{,}56 & 0 & 0{,}44 \\ 0{,}54 & 0 & 1 & 0 & 1 & 0 \\ 0{,}2 & 0{,}05 & 0{,}75 & 0{,}32 & 0{,}86 & 0{,}67 \\ 1 & 0{,}58 & 0 & 0{,}29 & 0{,}14 & 1 \\ 0{,}78 & 0{,}37 & 0{,}5 & 1 & 0{,}71 & 0{,}78 \\ 0 & 1 & 0{,}38 & 0{,}79 & 0{,}43 & 0{,}56 \end{bmatrix} \qquad \textbf{(9)}$$

Maximální hodnoty užitku dosahuje varianta a_5 a je vybrána jako „nejlepší“. Uspořádáním variant podle hodnot užitku dostáváme pořadí: $u(a_5)=0{,}62$; $u(a_6)=0{,}60$; $u(a_1)=0{,}53$; $u(a_2)=0{,}46$; $u(a_3)=0{,}44$; $u(a_4)=0{,}36$.

? KONTROLNÍ OTÁZKY TEORETICKÉ

1. (2 body) Vysvětlete postup sestavení kriteriální matice a na jejím základě pak normalizované kriteriální matice

2. (2 body) Uveďte základní vztah této metody pro užitek varianty

3. (3 body) Popište úpravu kriteriální matice na tvar, kdy všechna kritéria budou maximalizační

SHRNUTÍ

Nové poznatky a pojmy :

- Vícekriteriální rozhodovací analýza (multikriteriální analýza)
- kriteriální matice
- normalizovaná kriteriální matice
- vektor vah kriterií
- maximalizační a minimalizační kriterium
- maximalizace užitku
- vážený součet

KLÍČ K OTÁZKÁM

Teoretické

1. V úlohách vícekriteriálního hodnocení variant (ÚVHV) má množina rozhodovacích variant, kterou označme *A*, konečný počet prvků. Po úvodních úkonech, spočívajících v určení hodnotících kritérií a metody získání kvantitativních údajů o hodnotách těchto kritérií pro jednotlivé rozhodovací varianty, lze ÚVHV charakterizovat tzv. *kriteriální maticí*. V této matici sloupce odpovídají kritériím a

řádky hodnoceným variantám. Označíme-li prvky kriteriální matice y_{ij}, kde $i=1,2,...,p$ a $j=1,2,...,k$, můžeme kriteriální matici zapsat ve tvaru:

$$\begin{array}{c} \\ a_1 \\ a_2 \\ \vdots \\ a_p \end{array} \begin{array}{c} \begin{array}{cccc} f_1 & f_2 & \cdots & f_k \end{array} \\ \begin{bmatrix} y_{11} & y_{12} & \cdots & y_{1k} \\ y_{21} & y_{22} & \cdots & y_{2k} \\ \vdots & \vdots & \vdots & \vdots \\ y_{p1} & y_{p2} & \cdots & y_{pk} \end{bmatrix} \end{array}$$

Pak vytvoříme normalizovanou kriteriální matici $R=(r_{ij})$, jejíž prvky získáme z kriteriální matice $Y=(y_{ij})$, pomocí transformačního vzorce

$$r_{ij} = \frac{Y_{ij} - D_j}{H_j - D_j} \qquad (3)$$

Tato matice již představuje matici hodnot užitku z *i*-té varianty podle *j*-tého kritéria. Podle vzorce (3) lineárně transformujeme kriteriální hodnoty tak, že $r_{ij} \in \langle 0,1 \rangle$, D_j odpovídá minimální hodnota kritéria ve sloupci *j* a H_j odpovídá maximální hodnota kritéria ve sloupci *j*.

Vztah (3) se používá v případě, že kritérium v daném sloupci *j* je považováno za maximalizační. Pro případ minimalizačního kritéria lze provést normalizaci takového sloupce v matici přímo použitím vztahu (4)

$$r_{ij} = \frac{H_j - Y_{ij}}{H_j - D_j} \qquad (4)$$

2. Při použití aditivního tvaru vícekriteriální funkce užitku je pak užitek varianty a_i roven

$$u(a_i) = \sum_{j=1}^{k} v_j \cdot r_{ij}$$

3. Pokud chceme mít všechna kritéria v kriteriální matici jako maximalizační ještě před provedením standardizace (normalizace) matice, přepočteme prvky v takovémto sloupci podle vztahu (5)

$$Y_{ij-\max} = H_{j-\min} - Y_{ij-\min}, \qquad i = 1,2,\ldots,p \qquad (5)$$

tedy od stávajícího největšího prvku (maxima) $H_{j\text{-}min}$ v daném sloupci postupně odečteme všechny ostatní prvky a tím převedeme sloupec s minimalizačním kritériem na maximalizační.

AUTOKONTROLA

Pokud jste získali z teoretické části nejméně 4 body je možno pokračovat v další části. V opačném případě je nutno si kapitolu znovu zopakovat ve zkráceném čase (30 minut) a znovu uvést odpovědi na kontrolní otázky.